

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE VERBO DEI|| scripto & non scripto,|| QVATVOR LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, 1599

VD16 B 1607

II. Num Hebraica editio sit corrupta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53828](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53828)

tietur; aut fateamur necesse est, ea lingua diuinos libros scriptos esse, qua primi homines utebantur. Similia sunt quae in Scripturis dicuntur de ratione nominis Euae, Cain, Abel, Seth, Noë, Phaleg, Abraam, Isaac, Iacob, & omnium eius filiorum; nec non montium, fluminum, urbium, aliarumque multarum rerum: siquidem in Hebraica lingua, semper allusiones illae similibus vocum reperiuntur, in ceteris linguis aut nunquam aut raro.

Denique linguam Hebraicam, qua sacros libros scriptos esse videmus; antiquissimam, atque aded primam omnium linguarum esse testatur tum ipsius breuitas & simplicitas, tum auctoritas doctissimorum hominum. Vide **Eusebium** lib. 10. praeparat. Euang. cap. 2. **Ambrosium** in caput tertium ad Philippenses; **Hieronymum** in epistola ad Damasum de visione Isaiae; **Augustinum** lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 11. Neque hic repugnat, quod Augustinus lib. 16. de ciuitate Dei, capite ultimo, dicit, linguam Hebraeam inuentam post tempora Noë. Non enim Augustinus indicare voluit, eam linguam antea non fuisse, sed solum tunc primum coepisse vocari linguam Hebraeam. Vt enim recte explicat **Eucherius** in cap. 11. Genesios, ante diuisionem linguarum, lingua Hebraea communis erat omnibus hominibus, & ideo non habebat certum nomen: At tempore Heber, cum multae linguae esse coepissent, illa communis ad distinctionem aliarum dicta est Hebraea, quia mansit in domo Heber, vnde Hebraei dicti sunt.

Cum igitur planum sit, libros Esdrae plenos esse vocibus Chaldaicis, libros autem legis & Prophetarum puro Hebraico idiomate scriptos esse: planum quoque videri debet, legis & Prophetarum libros non ab Esdra, sed à Mose & antiquis Prophetis conscriptos nos habere.

CAPVT. II.

Num Hebraica editio sit corrupta.

SEQVITVR nunc altera quaestio, integra ne, an corrupta, & vitiata sit Hebraica editio. Ac primum haeretici huius temporis odio editionis vulgatae nimium tribuunt editioni Hebraicae. Calvinus enim

in antidoto Concilij Tridentini, necnon Kemnitius in examine eiusdem Concilij; & Georgius Maior præfatione in Psalmos, omnia examinari & emendari volunt ad Hebræum textum, quem purissimum fontem non semel appellant.

Quæ sententia apertissimè falsa est. Nam Calvinus institutionum, cap. 6. §. 11. contendit, esse legendum Isaia 9. & vocabitur admirabilis, &c. at Hebræus textus modò non habet vocabitur, id est, אֲדִירִים sed vocabit אֲדִירִים neque ignoravit Calvinus, meliorem hoc loco vulgatam editionem esse, quàm Hebraicam. Sic enim ait: *Neque est quod oblatrent Iudæi, & sic lectionem inuertant: hoc est, nomē quod vocabit eum Deus, fortis, pater futuri seculi, ac demum hoc & nomen filio reliquum faciant, ut sit princeps pacis: quorsum enim tot epitheta in Deum hoc loco congesta forent?* Igitur confessione Caluini turbidus alicubi fuit ille fons, quem ipse idem ubiq; purum videri volebat. Pari ratione Hierem. 23. vult ibidē Calvinus esse legendum, & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustitia nostra. At fons Hebraicus constanter habet אֲדִירִים vocabit eum non אֲדִירִים vocabunt eum.

Præterea Psal. 21. nemo Christianorum est qui non legat: *Foderunt manus meas & pedes meos*, textus verò Hebraici legunt, sicut leo בָּאֲרִי non foderunt, quod dicitur פָּרַר. Item Psalm. 18. Hebraici codices legunt: *In omnem terram exiuit* אֲדִירִים, id id, linea, siue perpendiculum eorum: cùm tamen septuaginta verterint εἰς ὅλας τὰς ἀκρῶνας: & eorum versionem approbauerit B. Paulus Roman. 10. vbi hunc Psalmum citat. Quid, quod Hieronymus ad literam reddidit ex Hebræo, *exiuit sonus eorum?* ut omnino necesse sit aut Paulum, & Hieronymum reprehendere, aut certè fateri fontem hoc loco non esse purum. verisimile autem est legi debere אֲדִירִים. vna enim litera tantùm addita, ex אֲדִירִים, fit אֲדִירִים. Adde quod interdum defunt integræ sententiæ in Hebræo, cùm non defint nec in versione LXX. nec in Hieronymi translatione. Exemplum habemus Exod. 2. vbi deest totum illud: *Alsum quoque genuit, & vocavit nomen eius Eliezer, dicens, Deus patris mei auxiliatus est mihi, & liberavit me de manu Pharaonis.*

Ps. 38. Sicut Leo, sic conuenit omnia ipsa mensa

quidam accipiunt pro Edificio. Adificia. His
 dicitur 2. Reg. sup fundamentum. Crispian. Manu

His igitur omiſſis, qui Hebraico fonti nimiam puritatem falſò attribuunt: aliis quoque occurrendum videtur, qui zelo quidem bono, ſed neſcio an ſecundum ſcientiam, omnino contendunt Iudæos in odium Chriſtianæ fidei ſtudioſè deprauaſſe & corrupiſſe multa loca Scripturarum. Ita docet Iacobus Epicoſopus Chriſtopolitanus præfatione in Pſalmos & Canus lib. 2. cap. 13. de locis Theologicis.

Pugnant autem aduerſus hanc ſententiam grauiſſima argumenta. PRIMVM eſt Origenis in octauo libro in Iſaiam vt Hieronymus refert in cap. 6. Iſaiæ, & Hieronymi ibidem qui hunc in modum ratiocinantur. Si Scripturas, Hebræi aliquando corruperunt, vel id fecerunt ante Chriſti aduentum, vel poſtea. Si antea, quare Chriſtus & Apoſtoli nunquam eorum de tam inſigni crimine repræhenderunt, præſertim cum leuiora non tacuerint? Quare Dominus ait Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas;* & Matth. 23. *Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Pharifæi; quacunque ergo dixerint vobis, ſeruate & facite.* cui credibile erit, Chriſtum ad corruptas Scripturas legendas ſine vlla præmonitione homines inuitaſſe: vel ad corruptores audiendos, & ſequendos amandâſſe? Sin autem poſt Chriſti aduentum id factum eſt; quo pacto teſtimonia quæ Chriſto, & Apoſtolis citantur, omnia ferè inueniuntur nunc in Moſe & Prophetis, vt ab illis citata ſunt? Nunquid forte ſic ea protulerunt, vt per ſpiritum cognoſcebant deprauanda poſtmodum à Iudæis fuiſſe: igitur ſi nec ante, nec poſt Saluatoris aduentum ſacræ literæ ab Hebræis vitiatæ ſunt, illud certè ſequitur, vt nunquam vitiatæ ſint. Atque hoc Hieronymi & Origenis argumentum eſt.

ALTERVM argumentum eſt S. Auguſtini in lib. 15. ciuitatis Dei, cap. 13. qui inde hoc probat, quod non videatur vllò modo credibile Iudæos voluiſſe ſuis codicibus eripere veritatē, vnde noſtris detraherent auctoritatē; & etiam ſi voluiſſent, non ſit veriſimile potuiſſe. Sed verba ipſius audiamus: *Si quæram;* inquit, *quid ſit credibilius, Iudæorum gentem tam longè, lateq; diffuſam in hoc conſcribendum mendacium & nõ conſilio conſpirare potuiſſe: & dum aliis inuideant auctoritatē, ſibi abſtulſſe veritatē: an ſeptuaginta homines, qui etiam ipſi Iudæi erant, in & nõ loco poſitos ipſam veritatē gentibus alienigenis inuidiſſe, & communicato ſtud tunc feciſſe conſi-*

lio, quis non videat, quid proclivius, faciliusq̄, credatur? Sed absit, et prudens aliquis vel Iudaos cuiuslibet perversitatis, atq; malitia tantum potuisse credat in codicibus tam multis, Etiam longè lateq; dispersis, vel LXX. illos memorabiles viros hoc de invidenda gentibus veritate unum communicasse consilium. Hæc Augustinus. *Salmero me facit.*

DICET aliquis, generalem istam depravationem Hebraicorum codicum, post Augustini & Hieronymi tempora accidisse: proinde eorum testimonia parum ad rem præsentem facere. At Augustini rationes omni tempore locum habent. Deinde si post illorum Patrum tempora depravatio illa contigisset; quæ causa reddi posset, cur Psalmorum interpretatio Hieronymiana ita cum textu Hebraico, qui nunc exstat in omnibus conueniret? & tamen de Psalmorum depravatione præcipua querimonia est. num ita Hieronymus vertit, sicut Iudæi falsaturi erant? neque his repugnat locus Psalm. 22. vbi Hieronymus vertit foderunt. In Massoreth enim quæ post Hieronymi tempora scripserunt, monent Rabbinus in Psalm. 22. scribi debere פָּאָרָה non פָּאָרָה ex quo euidenter colligitur, errore scribarum nunc legi פָּאָרָה.

Ecce Josephus meminit de avo. appionem Ben Anial Montanus dicit.

Argumentum TERTIVM sumi potest ab incredibili religione Iudæorum erga sacros libros. Scribit Philo in libro de egressu filiorum Israël ab Ægypto, & citatur etiam ab Eusebio lib. 8. cap. 2. præparat. Euang. vsq; ad sua tempora per spatium amplius quam duorum millium annorum, ne verbum quidem fuisse vnquam in lege Hebræorum immutatum, & quemlibet Iudæum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliquo mutari: De superstitione autem recentiorum Iudæorum, qui legem ferè vt Numen adorant, & si aliquando in terram ceciderit, ieiunium publicum inducunt, vide Ioannem Isaac in responsione ad libros Lindani de optimo genere interpretandi Scripturas.

Argumentum QVARTVM, si Iudæi falsare voluissent divinas Scripturas in odium Christianorum, sine dubio præcipua vaticinia sustulissent. Id autem minimè fecerunt; siquidem ea, in quibus discrepant Hebræa à Græcis, & Latinis, sæpe nullius momenti sunt, quantum attinet ad fidem & religionem, & sæpe codices Hebræi magis Iudæos vexant quam Græci,

Græci, aut Latini. Certè in 2. Psalm. Latini & Græci habent, *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus.* Ex quo nihil apertè contra Iudæos deduci potest: at in Hebræo est, *ושקרו ברך*. Osculamini filium, ne irascatur, id est, reuerentiam exhibete filio Dei, ne ipse irascatur, &c. qui locus est inuidiosissimus contra Iudæos. Anne igitur credibile erit, Iudæos mutasse Scripturam, vt luculentius Dei filio testimonium perhiberent? Item Isaia 53. vbi nos habemus; *Et nos putauimus eum, quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum.* in Hebræo legi potest, percussum Deum, & humiliatum *כיכה אלהים ומענה*, quod certè magnum negotium Iudæis faceffit, qui Christum futurum esse Deum non credunt.

QVINTVM & vltimum argumentum à prouidentia dicitur, qua Deus Ecclesiæ suæ semper prospicit. Non enim verisimile est, Deum id passurum fuisse, vt verba tot illustrium Prophetarum generaliter falsarentur, præsertim cum ad hunc finem Iudæos disperserit per totum orbem terrarum, & circumferre eos voluerit libros legis, & Prophetarum, vt inimicis nostri Christianæ veritati testimonium præberent. Obseruauit id S. Iustinus in oratione exhortatoria, & S. Augustinus lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 46. & ex Psalm. 58. manifestè deducitur: *Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei, disperse eos in virtute tua, &c.* ideo enim dispersi sunt Iudæi libros sacros circumferentes, vt cum pagani non credunt ea, quæ dicimus de Christo esse prædicta, sed à nobis eiusmodi vaticinia conficta, mittamus eos ad inimicos nostros Iudæos, quæ vaticinia secum ferunt.

At contra obiiciunt. PRIMO Patrum testimonia, vt Iustinus in Dialogo cum Triphone, Eusebij lib. 4. hist. cap. 18. Origenis homil. 12. in Hieremiam. Chrysof. homil. 5. in Matth. & Hieronymi in epist. 89. ad Augustinum; in cap. 5. Micheæ, & in cap. 3. ad Galatas, qui suspicantur Iudæos quædam erasisse ex Hebraicis codicibus, quædam in odium Christianorum corrupisse. RESPONDEO, Iustinum & Eusebium nusquam scripsisse ab Hebræis textum Hebraicum esse corruptum, sed textum Græcum LXX. interpretum. Verba Iustini hæc sunt in Dialogo cum Triphone: *Ac, inquit, quod illi multos, & integros locos illarum ex translatione eorum, qui cum Prote-*

mao fuere seniorum sustulerint, in quibus clarè hunc ipsum crucifixum Deum, & hominem esse, eumq; in cruce pendere, & mori pronuntiatum esse ostenditur, scire vos volo. Hæc Iustinus. Neque vsquam alibi scribit quidquam de corruptione textus Hebraici. Eusebius autem nihil dicit aliud, quàm conuictum à Iustino Triphonem fuisse, maiores suos è Scripturis quædam capitula abstulisse. Quod non aliter intelligendum est, quàm vt ipse Iustinus verbis suis exposuit.

ORIGENES quoque apertè loquitur de corruptione versionis LXX. dicit enim sublatam à Iudæis in versione septuaginta vocem, Iuda, in illo Hieremiæ 17. *Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo; & positum; Peccatum eorum scriptum est stylo ferreo:* Sic enim Origenes loquitur: *Deinde alia sequitur prophetia, quam nescio quare apud LXX. non inuenientes, in ceteris editionibus, quæcum Hebræo sermone consentiunt, reperimus.* Et infra: *Iudæi qui exemplaria nonnulla falsarunt, etiam in hoc loco pro peccato Iuda, peccatum eorum posuerunt.* Cuius etiam corruptionis meminit Hieronymus in hunc locum Hieremiæ.

Porrò CHRYSOSTOMVS loquitur de interpretibus Iudæis, id est, Aquila, Symmacho & Theodorione, qui in suis interpretationibus de Hebræo in Græcum multa perperam posuerunt in odium Christianæ fidei, & in reprehensionem LXX. interpretum. De quibus etiam loquitur B. Hieron. in epist. ad Augustinum, quæ est II. inter epistolas Augustini, vbi dicit, se voluisse ex Hebræo vertere diuinos libros, vt restitueret, quæ Iudæi vel omiserant, vel corruerant. Idem autem HIERONYMVS in commentariis citatis dubitat, non asserit. At in commentariis Isaïæ, quæ posterius scripsit, vt patet ex præfatione comment. in Isaïam, & ex libro de viris illustribus extremo, apertè ridet eos, qui putant Hebræos codices esse falsatos.

SECUNDO obiiciunt confessionē Iudæorum, qui passim affirmant, multa à quibusdam suis sapientibus mutata esse in sacris libris; & eas mutationes vocant correctionem scribarū תיקון סופרים. RESPONDEO dupliciter; Primum fortè non esse verum, vllam emendationem Bibliorum factam à scribis. Origo enim huius sententiæ est Talmud, qui liber est

est fabulosissimus. Quare nec Epiphanius, nec Hieronymus qui sunt antiquiores libro Talmud, vnquam meminerunt huius Tikun Sophrim.

Addo deinde, si Tikun Sophrim non est fabula, non est corruptionem, sed veram emendationem, non factam à quibuscunque scribis, sed ab Esdra, & aliis sanctis Prophetis, qui post reditum à captiuitate libros sacros reparauerunt, qui Iudæi perhibent, Concilium celebrauerunt, quod ipsi vocant magnam synagogam, quia magni viri interfuerunt, & in olibros sacros, qui tempore captiuitatis dispersi & deprauati fuerant, suæ integritati restituerunt. Certè in editione nostra vulgata ista loca ita habentur, vt scribæ dieuntur correxisse & B. Hieronymus in commentariis suis in Prophetas eodem modo ista loca se legisse significat.

Aiunt Genes. 18. vbi nunc habemus, *Abraam adhuc stabat coram Domino*: olim fuisse, Dominus adhuc stabat coram abraam; sed à scribis locum fuisse mutatum. At vulgata editio priorem lectionem retinet. Item Numeri 11. vbi nunc habemus, *Inueniam gratiam in oculis tuis, & nõ videam* בְּעֵינַי hoc est, *malum meum*: dicunt esse correctionem scribarum & antea fuisse בְּעֵינַיךָ malum tuum. Cæterum priore modo legit editio vulgata.

Aiunt præterea Osee 9. olim fuisse בְּשַׂרִי מֵהֶם id est, in carne mea ex eis: Scribas autem correxisse בְּשַׂרִי מֵהֶם cum recessero ab eis. At vulgata editio habet, *Cum recessero ab eis* & sic etiam legit B. Hieron. I T E M aiunt Abacuc 1. antea fuit, *Nunquid non tu à principio Domine Deus meus sancte meus* לֹא תָמוּת non morieris? Scribas autem correxisse לֹא תָמוּת non moriemur. At hoc vlt. modo habet editio vulgata, & etiam legit B. Hieronymus. Aiunt quoque Malachia 1. fuisse, *ex sufflastis* אֵתִי me: Scribas verò correxisse, *Et ex sufflastis* אֵתִי illud. At certè vulgata Latina editio cum Hieronymo & septuaginta senioribus non habet me, sed illud, aut illud. Idem dico de aliis correctionibus scribarum, quas collegit Prochetus in 1. lib. de victoria contra Iudæos, & Figueras Valentinus cap. 3. partis primæ libri sui contra Iudæos.

Ex quo apparet imprudenter quosdam, dum se Hebræos oppugnare credunt, Ecclesiam ipsam oppugnare. Si enim illæ correctiones scribarum sunt Hebraici textus corruptiones, sequitur apertè vulgatam quoque editionem esse corruptissimam: quam tamen nobis Ecclesia pro versione autentica tradidit.

TERTIO obiiciunt, in Psalm. 13. deesse octo versiculos in omnibus impressis Hebræis codicibus. nimirum illos;

Sepulchrum patens est guttur eorum.

Linguis suis dolosè agebant.

Venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.

Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum.

Et viam pacis non cognouerunt.

Non est timor Dei ante oculos eorum.

Qui tamen citantur ab Apostolo Rom. 3. & habentur apud septuaginta. Hoc autem non videtur potuisse accidere ex negligentia scriptorum, sed ex pura malitia Iudæorum, qui hos versus detraxerunt ex Hebræo, ut ostenderent Apostolum nostrum non fideliter protulisse testimonium Psalmi.

RESPONDIT B. Hieronymus ad hanc obiectionem, quæ ipsi etiam olim facta fuerat, in præfat. lib. 16. in Esaiam, hos versus non pertinere propriè ad Psalm. 13. sed ab Apostolo allegari ex variis Scripturæ locis: deinde ab aliquo alio ex Apostolo in Psalterium esse translatos. Inveniuntur enim primus & secundus eorum versus, Psalmo 5. Tertius, Psalmo 139. Quartus, Psalmo 9. Quintus, sextus & septimus habentur Isaia 59. Vltimus, Psalmo 35. Atque ibidem addit Hieronymus hos versus non esse in interpretatione LXX. nec vllum Græcum auctorem in suis commentariis hos versus exponere voluisse. ORIGENES quoque in commentariis cap. 3. epist. ad Rom. dicit Apostolum hos versus sumpsisse ex variis Scripturæ locis. Quibus verbis manifestè significat, eos versus nec in Hebræo textu, nec in LXX. seniorum interpretatione reperiri.

Sed instant & probant aliquando hos versus fuisse in Hebræo, quia nunc reperiuntur in quodam codice vetustissimo Anglicano. RESPONDEO, illos versus codicis Anglicani manifestè

L

nifestè

nifestè esse additios. Nam nec verba sunt omnia Hebraica
vt illud וְלִי פֶסֶס fors: nec etiam phrasis, præsertim in illo ver-
בִּישָׁר בְּיָהִס אֶלְחָרָב רַחֲמֵי לֵא quorum os dolus & amaritu-
do impleuit. Non enim Hebræi verbum ad finem collocant
solent. Vide plura de hac re in libro notationum ad varias
ditiones vulgatæ editionis, Francisci Lucæ Burgen.

Dices, si ita est, cur Ecclesia in editione vulgata hos ve-
siculos esse patitur? Nimirum ea de causa, quoniam sunt
tiam ipsi sacrae Scripturæ partes quædam; & quoniam sin-
turbatione & scandalo populi non possent auferri, cum les-
go iam tempore ibi fuerint: quomodo etiam patitur non
los errores typographorum.

ULTIMO obiicit Canus, euidēs esse ab Hebræis corruptos
esse diuinos codices, quia Gene. 8. in Hebræo legitur; *Cor-
egrediebatur & reuertebatur*, cum vulgata editio, & LXX.
omnes Patres legant, *non reuertebatur*. RESPONDEO,
Hebræo non haberi, & reuertebatur, sed אֲרָצָא וְשָׁרָב
hoc est, & exiit exeundo & redeundo donec siccarētur aquæ
quod non significat coruum rediisse intra arcam, sed voluisse
se circa arcam cundo & redeundo, vt aues solent, & fortasse
etiam redeundo ad tectum arcæ, & inde abeundo, id quæ
pius, donec siccarerentur aquæ; cum quo bene coheret quæ
egrediebatur & non reuertebatur, nimirum intra arcam. Ad
de quod etiam non desunt Latini codices, qui habeant, *egre-
diebatur & reuertebatur*: vt ex variis lectionibus ad Biblio-
Louaniensia annotatis cognosci potest.

His igitur duabus sententiis refutatis, restat tertia, quam
ego verissimam puto, quæ est Driedonis lib. 2. de Ecclesiæ
dogmat. & Scripturis, cap. 1. & aliorum, qui docent Scrip-
ras Hebraicas non esse in vniuersum deprauatas opera, ve-
malitia Iudæorum: nec tamen esse omnino integras & puras
sed habere suos quosdam errores, qui partim irrepsierint ne-
gligentia, vel ignorantia librariorum, præsertim cum in He-
bræo facillè sit errare ob literas quasdam simillimas, quales
ב & ב: ד & ד: ח, ח, & ח: ו & ו. partim ignorantia Rabbino-
rum, qui addiderunt puncta. Cum enim possint dictiones
Hebraicæ variis modis legi, si punctis careant; non est miru-
si aliquando ipsi quoque in annotatione punctorum à vero
ab-

aberrauerint. Potest etiam fieri, vt ex prauo affectu, & odio in Christum ea lectio interdum ipsis magis probata sit, quæ minus Christianis fauebat.

Ceterum non tanti momenti sunt eiusmodi errores, vt in iis, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, Scripturæ sacræ integritas desideretur. Plerumque enim tota discrepantia variarum lectionum in dictionibus quibusdam posita est, quæ sensum aut parum, aut nihil mutant. Errores autem, qui ex additione punctorum acciderunt, nihil omnino veritati officiant: puncta enim extrinsecus addita sunt, nec textum mutant. Iaque possumus si volumus puncta detrahere & aliter legere.

CAPVT III.

De editione Chaldaica.

CHALDAICA lingua editi sunt libri Tobia & Iudith, & ex parte libri Esdrae, & Danielis: Præterea tota Scriptura vetus translata est paraphrasticè ex Hebræo in Chaldaeum, quam paraphrasim ipsi Targum vocant. Et quidem Pentateuchum transtulisse fertur R. Aquila, qui Chaldaicè Onkelus dicitur. Prophetas priores & posteriores, id est, Iosue, Iudices, & Regum libros; Item Isaiam, Hieremiam, & ceteros Prophetas, R. Ionatham Vzielis filius: Psalmos, Iob, Ruth, Esther, & Salomonis opera, R. Ioseph cæcus.

Quæ paraphrasticæ translationes apud Hebræos magnæ sunt auctoritatis, & idcirco nobis etiam vtilis, vt ex iis conuincamus Hebræos. Alioqui ab Ecclesia no vsque adeo magni sunt, neque ex iis argumentum firmum duci potest. Si quidem (vt rectè ait Franciscus Ximenius Cardinalis præfatione Complutensium Bibliorum) Chaldaicæ paraphrases, illa excepta quæ est in Pentateuchum, Iudaicis fabulis, & Thalmudistarum nugis conspersæ sunt. Idq; verissimum esse experimento suo comprobabit, quicumq; Paraphrasim in Threnos, in Cantica, in Iob, in Psalmos, & in Prophetas omnes legere voluerit.

Certè caput 53. Isaiæ, vbi de Christi passione apertissimè Propheta concionatur, totum paraphrasis detorquet ad ca-